

Vuxenutbildning i förändring

INFÖR REFORMERNA 2012

Innehållsförteckning

- 3 Kommande förändringar
- 4 Reformen för bättre resultat inom utbildningen
- 6 Sfi-bonus blir permanent
- 7 Förändringar inom sÄrvux
- 8 Yrkesvux ska motverka brist pÅ arbetskraft
- 10 Betygsrätt för vuxenutbildning
- 11 Flexibla studieformer
- 12 Validering förstärks
- 13 Orienteringskurs ger många möjligheter
- 14 Aktuellt inom studie- och yrkesvägledning
- 16 Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL)
- 18 Fotnoter

Tryck: DanagårdLITHO AB, Ödeshög 2010

Andra reviderade upplagan

Upplaga: 3 000

Form: AB Typoform

Foto omslag: Fredrik Nyman/Johnér

Foto/illustration: s 1 Stefan Borgius, s 4 Ulf Sjöstedt/Pix Gallery,

s 5 Nicho Södling/Johnér, s 6 Matton Collection/Johnér, s 8 Charlie Drevstam/Johnér

s 10 OJO/Johnér, s 11 Janne Olander/Pix Gallery, s 12 Nils-Johan Norenlinde/Pix Gallery,

s 13 Magnus Eriksson/Pix Gallery, s 15 Tobias Flygar, s 17 Björn Rantil/Pix Gallery

Beställningsnummer: 10:1193

Stockholm, oktober 2010

Kommande förändringar

Vuxenutbildningen står, liksom hela övriga skolan, inför genomgripande förändringar. Reformerna syftar till högre kvalitet i undervisningen och förbättrade studieresultat bland annat genom nya och tydliga kurs- och ämnesplaner. En strävan är också att förstärka lärarkompetensen i skolsystemet och att ge lärarna ett tydligare nationellt uppdrag.

För vuxenutbildningens del träder förändringarna i kraft den 1 juli 2012. I denna folder tar vi upp beslutade och väntade förändringar inom de olika skolformerna. Vi vill dock poängtera att alla beslut ännu inte är fattade och att Skolverket inte har fått samtliga uppdrag. Därför är det viktigt att följa vårt arbete på www.skolverket.se/vux där vi löpande kommer att informera om ytterligare förändringar inom vuxenutbildningen.

I foldern pekar vi också på möjligheter och utmaningar för vuxenutbildningen när det gäller att utveckla flexibla studieformer och att följa upp verksamheten och de vuxenstuderandes resultat, vilket är något som visar sig tydligt inom till exempel satsningen på gymnasial yrkesutbildning för vuxna.

Skolverket arbetar för att på olika sätt stödja huvudmännen och skolledarna i deras uppdrag att genomföra reformerna. En konferensserie som riktade sig till skolhuvudmännen inom samtliga skolformer genomfördes under maj och juni 2010. I november 2010 genomför Skolverket tre konferenser som rör förändringarna inom vuxenutbildningen och som riktar sig till skolledare, pedagoger med utvecklingsansvar samt studie- och yrkesvägledare. Under tiden fram till och med 2012 kommer vi att ordna ett antal mötesplatser för aktörer inom vuxenutbildningen och även ta fram stödmaterial som behandlar reformerna inom vuxenutbildningens skolformer.

Det är vår förhoppning att Skolverkets insatser ska ge ett starkt och ändamålsenligt stöd och svara upp mot behoven på den lokala nivån.

Stockholm den 1 oktober 2010

Ragnar Eliasson
Avdelningschef
Utbildningsavdelningen

Ragnar Eliasson

Reformer för bättre resultat inom utbildningen

Under våren 2010 startade Skolverket ett flerårigt arbete med att informera och stödja genomförandet av skolreformerna 2011 till 2012

- en ny, modern skollag,
- en förändrad läroplan för förskolan,
- nya läroplaner för den obligatoriska skolan,
- en ny gymnasieskola,
- en ny betygsskala.

Dessutom förändras lärarutbildningen, lärarlegitimation ska införas och staten gör stora ekonomiska satsningar på lärarfortbildning, rektorsutbildning och utvecklingsstöd för förbättrad undervisning.

Den nya skollagen

Den nya skollagen ska tillämpas på vuxenutbildning från och med den 1 juli 2012 enligt ett riksdagsbeslut. Den nya skollagen är enkel, tydlig och anpassad till en målstyrd utbildning där kunskap står i fokus och där ansvarsfördelningen mellan stat och huvudmän är klar. Rektorns roll blir tydligare. Rektorn ska besluta i fler frågor och ha ett särskilt ansvar för att utbildningen utvecklas. Huvudmannen har dock fortfarande det yttersta ansvaret för verksamheten. De olika skolformernas regelsystem har anpassats till varandra.

Vuxna har rätt till utbildning av sådan kvalitet att de får likvärdiga förutsättningar att nå utbildningens mål. I lagen slås även fast att alla elever ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt, utifrån sina egna förutsättningar. Målet för kommunernas vuxenutbildning är att vuxna ska få stöd och stimulans i sitt lärande. Utgångspunkten ska vara den enskildes behov och förutsättningar och att den som fått minst utbildning ska prioriteras.

Några viktiga förändringar för vuxenutbildningen

Liksom tidigare ska den studerandes behov och förutsättningar styra upplägget av utbildningen. Varje vuxenstuderande ska ha en individuell studieplan som ska innehålla uppgifter om utbildningsmål och planerad omfattning av studierna.

Den som inte har uppnått grundläggande behörighet till högskolestudier på ett yrkesprogram i gymnasieskolan har rätt att göra det inom vuxenutbildning på gymnasial nivå.

För yrkesexamen respektive högskoleförberedande examen ska samma regler gälla för vuxenutbildning på gymnasial nivå som för gymnasieskolan, med undantag för att ämnet idrott och hälsa inte behöver ingå.

Kommunal vuxenutbildning ska erbjudas på grundläggande och gymnasial nivå. Benämningarna grundläggande respektive gymnasial vuxenutbildning tas bort. Syftet är att tydliggöra att det inte alltid finns ett i förväg bestämt innehåll att följa.

Särvux och svenskundervisning för invandrare (sfi) byter namn till särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Den nya skollagen innehåller, förutom nya benämningar enligt ovan, vissa andra förändringar såsom att möjligheten till validering förs in och att betygsskalan blir densamma som för övriga skolformer. Den nya betygsskalan innebär att kursplanerna för såväl grundläggande vuxenutbildning, sfi och särvux kommer att ses över.

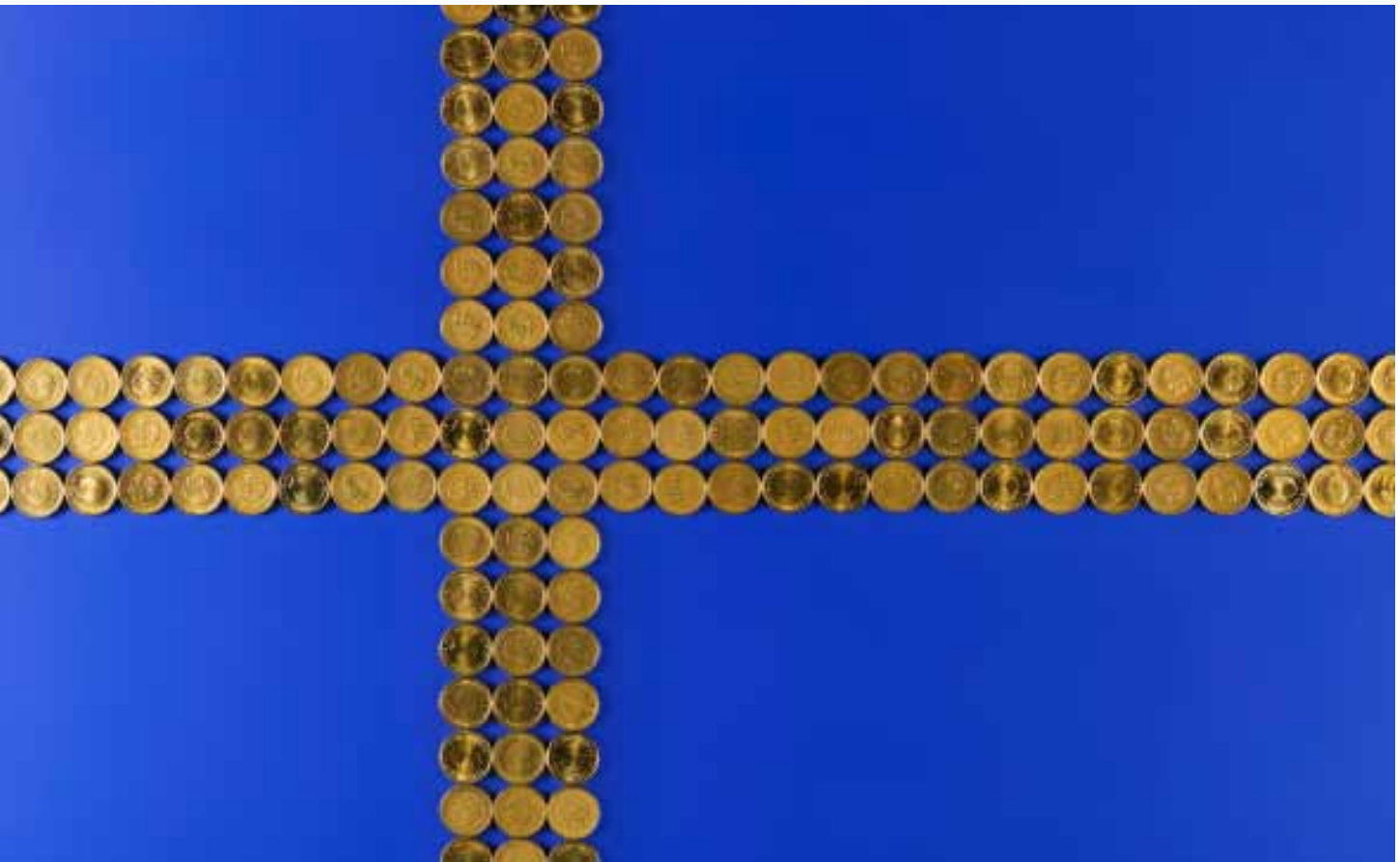
Lokalt beslutade kurser försvinner, men lokala initiativ till nya kurser kan tas. Dessa kurser kvalitetssäkras och fastställs nationellt av Skolverket.

Endast den som har någon typ av lärarexamen, eller har fått ett så kallat behörighetsbevis av Högskoleverket får anställas som lärare utan tidsbegränsning enligt den nya skollagen. Det finns dock ett undantag för den som ska undervisa i modersmål eller i ett yrkesämne i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå, eller särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Undantaget gäller endast om det saknas sökande som har utbildning i modersmålet eller yrkesämnet, om den sökande har tillräcklig kompetens i modersmålet eller yrkesämnet, eller om det finns skäl att anta att den sökande är lämpad att bedriva undervisningen.

Sfi-bonus blir permanent

Sfi-bonus innebär att nyanlända invandrare som slutfört vissa kurser inom sfi kan bli beviljade en bonus. Beroende på vilken kurs den studerande har slutfört kan hon eller han beviljas 6 000, 8 000 eller 12 000 kronor. Den 1 september 2010 blev verksamheten med sfi-bonus permanent i alla kommuner. Kommunen ska informera de studerande om möjligheten att ansöka om sfi-bonus och om vilka regler som gäller. Kommunen ska även ta emot ansökningar, besluta om och betala ut bonusen. Skolverket ersätter kommunerna fyra gånger per år för utbetalda bonusbelopp och med 800 kronor för administration per utbetalad bonus. Lagen trädde i kraft den 1 september 2010 och tillämpas på nyanlända som första gången folkbokfördes i en kommun den 1 juli 2010 eller senare.

Förändringar inom särvox

Den nya skollagen innebär ett antal förändringar. Från den 1 juli 2012 byter särvox namn till särskild utbildning för vuxna. Den nya betygsskalan införs och elever ska kunna få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Studie- och yrkesvägledning ska vara tillgänglig inom särskild utbildning för vuxna. I den nya skollagen förtydligas det även att det för varje elev ska finnas en individuell studieplan och att intyg ska kunna utfärdas. Kommuner ska tillhandahålla särskild utbildning för vuxna på grundläggande och gymnasial nivå.

Inom särskild utbildning för vuxna på grundläggande och gymnasial nivå kommer den nya betygsskalans fem steg för godkända resultat A, B, C, D och E att kunna användas.

För den del inom grundläggande nivå som motsvarar träningskolan ska elevernas deltagande istället dokumenteras med intyg. Utifrån den nya skollagen finns det ett behov av att se över och revidera de nuvarande kursplanerna för grundläggande särvox. En viktig förändring är att kunskapskrav för betygsstegen E, C och A kommer att införas.

Gymnasial särvox utreds

Utredningen om den framtida gymnasiesärskolan¹ som även omfattar särvox, ska presentera sitt förslag senast den 15 januari 2011. Påföljande beslutsprocess och reformarbete innebär att ikraftträdande av särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå *inte* kommer att hålla samma tidplan som övrig vuxenutbildning.

Yrkesvux ska motverka brist på arbetskraft

Yrkesvux är en satsning under åren 2009 till 2011 som innebär ett riktat statsbidrag till kommunal vuxenutbildning för att öka andelen gymnasial yrkesutbildning. Syftet är att motverka brist på arbetskraft med yrkesutbildning och att nå de grupper som saknar gymnasieutbildning, eller som behöver komplettera sin yrkesutbildning. De kommuner eller kommunalförbund som deltar i satsningen

ska samverka med arbetsförmedlingen och arbetslivet för att gemensamt analysera vilka utbildningar som ska erbjudas. Utbildningen ska genomföras med stor flexibilitet och utgå från den enskilde individens behov och förutsättningar.

Uppföljningen av yrkesvux behöver utvecklas

Uppföljningsrutinerna behöver fortsatt utvecklas. Det behov av korrekta uppgifter avseende vem som studerar och vad individer väljer att studera är en faktor. Men även vilka effekter studierna har för samhället och de individer som deltar måste kunna bedömas. Den kommunala vuxenutbildningen har vid flera tillfällen fått kritik för att det är svårt att överblicka den statistik och uppföljning som lämnas. Många kommuner anser själva att vissa rutiner är bristfälliga och att de administrativa system som används inom vuxenutbildningen inte möjliggör viss uppföljning. Antalet vuxna individer som studerar för att till exempel få behörighet för högre studier är ofta möjligt att uttyda av statistiken, men däremot inte vilka effekter det kan få att vuxna inhämtar kunskaper och stärker sin kompetens.

VIKTIGA DATUM

Den som har tagit emot statsbidrag ska medverka i den uppföljning och utvärdering som bestäms av Skolverket. Myndigheten kommer att begära in uppgifter från de

kommuner som mottagit statsbidrag för år 2010 och kommande år enligt nedanstående planering.

RAPPORTERINGAR FÖR STATSBIIDRAG FÖR ÅR 2010

Ekonomisk avstämning statsbidrag 2010	15 december 2010
Verksamhetsuppföljning ² juli–december 2010	15 februari 2011
Studerandeuppföljning ³ juli–december 2010	1 mars 2011

RAPPORTERINGAR FÖR ÅR 2011 OCH 2012

Organisationsuppföljning januari–juni 2011	15 juni 2011
Studerandeuppföljning januari–juni 2011	1 september 2011
Ekonomisk avstämning statsbidrag 2011	15 december 2011
Organisationsuppföljning juli–december 2011	15 februari 2012
Studerandeuppföljning juli–december 2011	1 mars 2012

Betygsrätt för vuxenutbildning

Förordningen om betygsrätt för vuxenutbildning⁴ gäller från den 1 januari 2011 och innebär att rektorns uppgifter kan överlämnas till enskild utbildningsanordnare efter ansökan hos Skolinspektionen.

Förordningen ger möjlighet för en enskild utbildningsanordnare att sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg och intyg. Möjligheten kan ges för utbildning motsvarande komvux, särvux och sfi. En förutsättning är att utbildningarna bedrivs på uppdrag av en juridisk person (uppdragsutbildning).

Betygsrätten gäller inte en rätt att utfärda slutbetyg och omfattar inte heller betyg på delkurser, individuella eller lokala kurser. Däremot kan kursbetygen tas in i ett framtida slutbetyg.

För folkhögskola, med betygsrätt för utbildning motsvarande sfi, ser bestämmelserna annorlunda ut. En folkhögskola kan i detta fall, utöver det som nämns ovan, vara huvudman för utbildning motsvarande sfi. Detta innebär att sådan utbildning kan ges utan uppdrag av någon annan juridisk person. En person kan, under förutsättning att den är behörig och att folkhögskolan avser att ta emot personen, välja att få sin utbildning motsvarande sfi på en folkhögskola med betygsrätt istället för hos kommunen. I detta fall blir kommunen skyldig att ersätta folkhögskolan. En folkhögskola kan också ansöka om betygsrätt för utbildning motsvarande komvux och särvux men då gäller samma villkor som för övriga enskilda utbildningsanordnare.

Det är Skolinspektionen som efter ansökan, där ett antal kvalitetskriterier ska vara uppfyllda, prövar och beviljar betygsrätten. Det är också Skolinspektionen som utövar tillsyn. Utbildningsanordnaren ska lämna betygshandlingar och intyg när det gäller utbildningen till den kommun där utbildningen bedrivs.

Flexibla studieformer

Flexibla studieformer ökar möjligheten för fler att ta del av studier och att kunna förena studier med vuxenliv. En flexibel lärmiljö där den studerande i stor utsträckning kan välja plats, tidpunkt, tempo, arbetssätt och innehåll för sina studier skapar en grund för aktivt lärande och är anpassad utifrån individens förutsättningar. Den flexibla utbildningen utgörs på så vis av olika anpassningsmöjligheter där individen och dess behov står i centrum.

Flexibilitet för den studerande

Med utgångspunkt i den studerandes behov kan flexibiliteten bestå i möjligheter att ta del av undervisning vid olika tidpunkter, studera i egen studietakt, välja plats för studier eller kombinera studier med arbete. Flexibelt lärande innebär även att kunna studera flera kurser på olika nivåer, gå in i studier utifrån reell kompetens, eller att kunna välja mellan olika utbildningsanordnare och kombinera olika anordnares utbud.

Flexibilitet ställer krav på utbildningsanordnarna

Flexibiliteten påverkar även utbildningsanordnarens sätt att organisera, planera och genomföra utbildningen. Denne behöver exempelvis se till att det finns tillgänglig personal under studietiden för att vägleda och stödja de studerande, ge en administrativ struktur för studierna och erbjuda varierade studiegångar. Utbildningsanordnaren ansvarar även för uppföljning av undervisnings- och studieprocesser, för att utveckla och anpassa undervisnings- och studiestödjande material samt utveckla och anpassa former för validering och examination.

Validering förstärks

I den nya skollagen definieras begreppet validering. En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Det är rektorn som ska ansvarar för att en validering genomförs enligt lagen och gällande författningar.

I den inledande kartläggningsfasen av en valideringsprocess kan till exempel en vägledare i samråd med den vuxne göra en bred beskrivning av de kunskaper och kompetenser individen skaffat sig i formellt, informellt eller icke-formellt lärande. Detta underlag kan sedan ligga till grund för bedömning för kommande insatser.

De inslag i valideringsprocessen som genomförs i syfte att utfärda ett intyg eller betyg kan genomföras av yrkes- eller ämneslärare, eftersom de oftast har lämplig kompetens för att genomföra validering inom gymnasial vuxenutbildning. Validering i förhållande till kursplanemål ska ske individuellt.

Det är Myndigheten för yrkeshögskolan som ansvarar för att samordna och stödja en nationell struktur för validering. Myndigheten för yrkeshögskolan samverkar i detta arbete med flera olika aktörer, till exempel med Skolverket.

Orienteringskurs ger många möjligheter

Inom grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning får orienteringskurser inrättas som lokala kurser, utifrån nu gällande bestämmelser, men med särskilda regler. Orienteringskurser har ingen kursplan. De har inga betygskriterier och betygsätts inte. De benämns kurser, men är inte kurser i samma mening som nationella kurser och övriga lokala kurser.

En person som i vuxen ålder vill studera på grundläggande eller gymnasial nivå, men ännu inte är helt på det klara med vad han/hon vill läsa eller i vilken form, till exempel distansstudier, hel- eller deltid, kan börja med att delta i en orienteringskurs. En vuxen som har kunskaper och kompetenser från en arbetsplats kan få dessa validerade inom ramen för orienteringskursen.

De kunskaper och kompetenser som synliggörs kan sedan ligga till grund för vad som behöver kompletteras, eller vilka kunskaper och kompetenser som kan bedömas och värderas i förhållande till bland annat kursplanemål. Orienteringskurser kan därmed sägas ha en särställning inom den kommunala vuxenutbildningen.

Det är viktigt att den som har deltagit i en orienteringskurs får detta dokumenterat. På orienteringskurser och individuella kurser ska betyg inte sättas, men individen ska få ett intyg⁵.

Intyg och betyg

Huvudmannen ska informera om möjligheten att efter genomgången kurs få ett omdöme i form av ett intyg. Betyg ska dock alltid sättas när bedömningsunderlag finns.

En studerande inom vuxenutbildning har ofta kunskaper och färdigheter som täcker delar av mål i någon eller några kurser. Allt kanske inte går att relatera till en kurs, men kan vara värdefullt för den studerande vid fortsatta studier eller på arbetsmarknaden. Det är angeläget att ta vara på all kunskap som den studerande har genom till exempel validering, och att det kan dokumenteras i intyg eller betyg. Det kan också vara en kombination av betyg och intyg som är det bästa sättet att beskriva en persons samlade kompetens.

Om en studerande väljer att avbryta sina studier kan ett intyg utfärdas. Intyget visar då vilka kunskaper och kompetenser som personen hade tillgodogjort sig vid tillfället då studierna avslutades.

Aktuellt inom studie- och yrkesvägledning

Skärpta krav på studie- och yrkesvägledning i den nya skollagen

Den nya skollagen fastställer att elever i alla skolformer, utom förskolan och förskoleklassen, ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning.

För att kunna få en tillsvidareanställning som studie- och yrkesvägledare ska man ha relevant utbildning för yrket. Den som inte uppfyller kravet får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

För varje vuxenstuderande ska det upprättas en individuell studieplan med uppgifter om den enskildes utbildningsmål och planerad omfattning av studier. Rektor ansvarar för att individuella studieplaner upprättas. Det är vanligt att studie- och yrkesvägledaren upprättar den individuella studieplanen tillsammans med den studerande utifrån dennes önskemål om vuxenutbildning.

Studie- och yrkesvägledning i yrkesvux

Syftet med regeringens satsning på yrkesinriktad gymnasial utbildning är att motverka brist på arbetskraft med yrkesutbildning och att nå de grupper som saknar gymnasieutbildning eller har en gymnasial yrkesutbildning som behöver kompletteras.

För att en kommun ska beviljas platser inom yrkesvux ska kommunen bland annat erbjuda studie- och yrkesvägledning. Skolverket följer upp satsningen på yrkesvux huvudsakligen genom enkäter, intervjuer och besök i kommunerna. Vid dessa tillfällen ställs frågor om studie- och yrkesvägledning.

Allmänna råd ska stärka studie- och yrkesorientering

Sedan 2009 finns det framtaget allmänna råd⁶ om studie- och yrkesorientering. Syftet med de allmänna råden och kommentarerna är att de ska bidra till att utveckla studie- och yrkesorienteringen inom samtliga skolformer, så att verksamheten blir likvärdig och av hög kvalitet i hela landet. Studie- och yrkesorientering berör all personal i skolan. Studie- och yrkesorientering kan ges i undervisning, i olika former av vägledning och genom informationsinsatser.

Det är viktigt att studerande inom vuxenutbildningen får information om de kurser och utbildningar som de kan behöva för att nå sitt studiemål. Den individuella studieplanen har en central roll i vägledningen inom vuxenutbildningen. Det är viktigt att studie- och yrkesvägledningen inom vuxenutbildningen utförs av en oberoende aktör.

Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL)

Nordiskt samarbete baseras bland annat på gemensamma värderingar och gemensam syn på utbildning. Vuxnas lärande är prioriterat inom nordiskt samarbete. NVL är ett nordiskt projekt som utförs på uppdrag av Nordiska Ministerrådet. Skolverket är värddorganisation för Sveriges arbete inom NVL. NVL:s vision är att visa mångfald, främja gemenskap och stärka den nordiska dimensionen. NVL ska vara en nordisk mötesplats och stärka nordisk nytta genom information, nätverk och projekt. Det finns en nationell koordinator i varje nordiskt land.

NVL:s nätverk och arbetsgrupper

NVL följer och stödjer existerande nätverk samt initierar nya nätverk av nordiskt intresse, ibland i samarbete med nationella nätverk. NVL bidrar till samverkan och utbyte av kunskap mellan nätverk. Kring nordiskt prioriterade teman har expertnätverk bildats. Nätverken har utredningsuppdrag samt kompetensskapande och policyutvecklande uppdrag. På initiativ från sektorer inom vuxnas lärande eller inom teman som är av nordiskt intresse har tematiska/professionella nätverk bildats. Dessa kan ha funnits länge och NVL:s uppgift är då att bredda nätverket till alla nordiska länder och möjliggöra förnyad aktivitet. Arbetsgrupper bildas av NVL och utför ett konkret uppdrag under en begränsad tid, eller med syfte att etablera ett nätverk.

www.nordvux.net

Fotnoter

- 1 Dir. 2009:84
- 2 Verksamhetsuppföljning avser att följa upp kommunernas genomförande av yrkesvux i form av genomförda poäng, vilka studieformer man erbjudit, hur kommunerna arbetat med rekrytering, individuella studieplaner m.m.
- 3 Studerandeuppföljning avser att följa upp studerandes bakgrund, sysselsättning före och efter studier, finansiering m.m.
- 4 Förordning (2010:253) om betygsrätt för vuxenutbildning
- 5 Förordning (2002:1012) lyder: ”Den som genomgått en individuell kurs eller en orienteringskurs eller som vill få sina kunskaper och färdigheter dokumenterade på annat sätt än genom betyg skall få ett intyg.” (4 kap.19 §)
- 6 Skolverkets allmänna råd är rekommendationer till stöd för hur skolans författningar (lagar, förordningar och föreskrifter) kan tillämpas. Ett allmänt råd utgår från en eller flera författningar. Det anger hur man kan eller bör handla och syftar till att påverka utvecklingen i en viss riktning och att främja en enhetlig rättstillämpning. Råden bör således följas om inte kommunen och skolan kan visa att man genomför utbildningen på andra sätt som leder till att kraven i bestämmelserna uppnås.

www.skolverket.se/vux

Skolverket

www.skolverket.se